

ВИШНЕВСЬКА Ольга Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент

РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СУБ'ЄКТІВ МАКРОСЕРЕДОВИЩА

У статті розглянуто питання впливу макросередовища на діяльність суб'єктів господарювання в різних галузях, регіонального місцерозташування. Обґрунтовано взаємозв'язок складових макросередовища та окремих виробничих систем, загострення негативних тенденцій в умовах кризи та стану депресії економічної системи держави, вплив на міждержавні відносини. Представлено основні макроекономічні показники та взаємозв'язок факторів макросередовища.

Ключові слова і вирази: криза, депресія, валовий внутрішній продукт, економічна система, платоспроможний попит населення, заощадження.

Question of the Influence of the macroenvironment Is considered In article on activity subject managements in miscellaneous branch, property categories, regional site. Motivated intercoupling forming macroenvironments and separate production systems, intensifications negative trend in condition of the crisis and conditions to depression of the economic system state, influence upon interstate relations. Will Presented main macro environment to factors and scheme intercoupling factor of the macroenvironment.

Keywords: crisis, depression, gross internal product, economic system, solvent demand of the population, savings.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Ринкова трансформація національної економіки вимагає від усіх суб'єктів макросередовища концентрації зусиль у напрямі модернізації виробництв з метою забезпечення стійкого економічного розвитку за рахунок переважного впливу інтенсивних факторів. Безпосередній вплив на можливість мобілізації резервів окремих суб'єктів реального сектору економіки здійснює потреба у концентрації зусиль щодо підвищення інвестиційної привабливості та фінансової стійкості підприємств. Безпосередній вплив факторів макросередовища та регіональних особливостей вимагає вирішення питань щодо нарощування абсолютного розміру валової доданої вартості у структурі валового регіонального продукту, що може бути реалізоване лише за умови створення сприятливого інвестиційного клімату для активізації іноземних інвести-

Забезпечення стійкого розвитку в різних галузях народного господарства України та окремих регіонах відчутно послаблено негативним впливом світової фінансово-економічної кризи та негативними наслідками скорочення валового внутрішнього продукту (далі за текстом ВВП) в усіх галузях економіки 2009 року.

Теорія та механізм регулювання регіональної економіки

Результати соціально-економічного розвитку України 2009 року дають можливість зробити висновок, що майже всі макроекономічні показники мають тенденцію до скорочення, що свідчить про уповільнення темпів розвитку, в тому числі через оцінку валового внутрішнього продукту, як основного показника економічного розвитку. Значний негативний вплив на соціально-економічний розвиток України здійснила і глобальна фінансова світова криза, яка наприкінці 2008 року перейшла на реальні сектори економіки. Негативні наслідки фінансової кризи відобразилися на всіх галузях народного господарства, окремих регіонах та галузях, що у свою чергу, спричинило негативні результати фінансової, інвестиційної, операційної діяльності окремих суб'єктів та платоспроможний попит населення.

На Всесвітньому Економічному форумі в Давосі (Швейцарія) світові аналітики дійшли висновку, що світова економіка буде мати приріст 2010 року тільки на рівні 1,0%, що не може забезпечити легкого виходу із депресійного стану економічних систем більшості країн світу. Особливо гостро постає питання в країнах які перебувають на стадії зростання у життєвому циклі системи, так як модернізація виробництв та виробництво конкурентоспроможної, екологічно чистої продукції, особливо продуктів харчування, вимагає значних капіталовкладень, які в умовах сьогодення обмежені. Однією із світових фінансових організацій що протягом 2009 року здійснювала значні капіталовкладення в окремі галузі та підприємства України є Європейський банк розвитку та реконструкції, який за умови викупу акції окремих компаній продовжував процес інвестування. Переважна більшість інших надходжень від світових фінансових організацій була сконцентрована у вигляді кредитних ресурсів, що вимагає повернення та сплати відсотків.

Аналіз досліджень і публікацій. Слід відмітити, що оцінка макросередовища в теоретичному аспекті розкрита у роботах великої кількості науковців, у тому числі К.Дугласа, Дж. М.Кейнса, Ф.Ліста, Т.Мальтуса, К.Маркса, Дж. Б.Шоу. Але питання полягає не в опрацюванні сутності макроекономічних аспектів, а їх реального впливу на діяльність суб'єктів господарювання всіх рівнів з урахуванням життєвого циклу окремої виробничої системи.

Враховуючи вище викладене, метою **нашого** дослідження є опрацювання складових та факторів впливу на ресурсний потенціал суб'єктів макросередовища, обґрунтування причинно-наслідкових зв'язків на основі опрацювання складових депресійного стану національної економіки та економічних систем інших держав.

Виклад основного матеріалу дослідження із обґрунтуванням одержаних результатів. Прогнози Міністерства економіки України були більш позитивними ніж реалії розвитку подій протягом 2009 року. Так, було заплановано максимальний спад ВВП на 2009 рік

Теорія та механізм регулювання регіональної економіки

не більше 10 -12 %, а зростання економіки 2010 року на рівні 3 -4% . Ажмітики Світового банку та Міжнародного валютного фонду були більш прагматичними: 2009 року очікували спад ВВП на рівні 14-15%, а зростання економіки 2010 року на рівні 1,5-2,0%. Фактично за перший квартал 2009 року ВВП країни скоротився на 20,3%, за другий квартал — на 18,0%, за третій квартал — 10,9%.

Зріс валовий зовнішній борг України, за період з квітня по червень до 100,6 млрд. доларів США, що становить 2186 доларів на душу населення; 2008 року цей показник не перевищував 400 доларів США на душу населення, отже зростання становить 5,5 рази. Від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі України товарами за січень-липень 2009 року зменшилося в 3,5 рази - до 3 млрд. 131,6 млн. доларів США. За 7 місяців експорт товарів склав 20 млрд. 541,3 млн. доларів США, імпорт - 23 млрд. 672,9 млн. дол. США, що склало порівняно з січнем-липнем 2008 року 51% і 46,2% відповідно [3].

Українська економіка починає поступово відображати позитивні тенденції наприкінці 2009 року. Але порівняно із іншими країнами, які знаходяться під схожістю негативної дії депресійного етапу світової економіки та скорочення загального товарообігу, мають дещо інші результати.

ВВП Польщі протягом 2009 року зріс за перше півріччя на 0,8%, за друге півріччя - на 1,1%. Причиною «польського дива*» є значне внутрішнє споживання. При цьому політика польських компаній не передбачала розвитку через нарощування боргів. Отже, нарощування виробничих потужностей переважно проводилося за рахунок мобілізації внутрішньогосподарських резервів, а не кредитних ресурсів. Така позиція товаровиробників забезпечила економічне зростання під переважним впливом інтенсивних факторів впливу.

Дещо інша ситуація в індустріально розвинутих країнах-лідерах Європейського союзу, ВВП Німеччини та Франції у другому кварталі 2009 року зріс на 0,3%. Німеччина витратила 6 млрд. євро на План підтримки робочих, в ході реалізації цієї програми було збережено 400 тисяч робочих місць за рахунок повернення заробітної плати незвільнених робітників. Значної віддачі надала підтримка автомобілебудування, кожний німець що змінив стару машину на нову, отримавно продаж автомобілів компанії Volkswagen зростала.

Значне відхилення від світових показників в позитивній динаміці відображає економіка Китаю. За перше півріччя 2009 року ВВП зріс на 7,1%, з проаїслове виробництво зросло на 10,7%, не дивлячись на зниження попиту на китайські товари на світовому **ринку**. При цьому у країні відбувалося зниження рівня споживчих цін та активнорозвивалося кредитування. Автомобільний ринок став самим великим за економіки проводиться через реалізацію програми підтримки еконо-

Теорія та механізм регулювання регіональної економіки

міки, на яку заплановано виділити 585 млрд. юаней. Обсяги інвестицій у реальний сектор економіки зріс на 35,3%. Китай має найбільший у світі золотовалютний запас через активне залучення іноземного капіталу, примусово зниженого курсу національної валюти, а також масштабних інфраструктурних проектів.

Темпи скорочення американської економіки зменшуються, ВВП скоротився за останні три місяці 2009 року на 1,0-2,0%. США є найбільшим світовим ринком, однак обсяги споживання та інвестицій все ще скорочуються. Антикризовий план США вартістю 800 млрд. доларів передбачав державне фінансування проблемних фінансових компаній, інфраструктурні проекти (дороги, школи, мости), зниження податків, а також капіталовкладення в автомобілебудування, через дотації держави за купівлю нових автомобілів населенням у розмірі 4500 доларів. Ситуація в американській економіці залишається складною, курс долара по відношенню до європейської валюти не забезпечує стабільності, не зменшується розмір зовнішнього боргу та міцніють головні конкуренти КНР, Російська Федерація, Бразилія, Індія, Індонезія, Сінгапур, які за даними світових аналітиків будуть мати найбільший рівень економічного зростання 2010 року.

Враховуючи представлену інформацію, слід відмітити, що негативний вплив світової фінансово-економічної кризи активізував пошук інвестиційних ресурсів в усіх регіонах з урахуванням галузевої структури ВВП окремих країн. За методикою німецької фірми ВЕШ вплив зовнішніх факторів складає до 70,0% загального впливу і тільки 30,0% припадає на внутрішні, що змінює пріоритети у прийнятті управлінських рішень без врахування змін у зовнішньоекономічному середовищі країни. Фактори впливу на результати окремих економічних систем країн різні, але їх можна згрупувати таким чином (таблиця).

Таблиця. Фактори впливу на економічну систему.

Потребують залучення інвестицій	Не потребують залучення інвестицій
Стадії розвитку та період часу окремих стадій, суспільного відтворення	Історичний розвиток країни
Темпи соціально-економічного розвитку	Національні традиції
Галузева структура ВВП	Політична стабільність *
Експортний потенціал ВВП	Демографічна ситуація
Залежність окремих виробництв від імпортованої сировини	Криміногенна ситуація
Ресурсний потенціал галузей	Законослухняність громадян
Природний потенціал місцевості, екологічні фактори	Зацікавленість держави у розвитку окремих галузей економіки тощо
Інвестиційна привабливість регіонів та галузей народного господарства	
Екологізація виробництв	
Продовольча безпека	
Фінансова безпека	
Економічна безпека	
Соціальні гарантії тощо	

Теорія та механізм регулювання регіональної економіки

Забезпечення стійкого розвитку має вплив регіональних факторів впливу, структури регіонального ВВП, соціально-економічного розвитку регіону, інфраструктури, криміногенної ситуації. Незважаючи на позитивні тенденції (в докризовий період) майже всіх галузей народного господарства, в більшості регіонів України не відбуваються структурні та якісні зміни матеріального виробництва. Низькими залишаються ефективність рівень технічного оснащення виробництва, значна енергоємність продукції, не вирішеним є питанням зайнятості працездатного населення, рівня життя населення та демографічної ситуації, Концепція соціально-економічного розвитку регіонів повинна відображати розвиток всіх аспектів існування суспільства на регіональному рівні.

Світовий досвід надає можливість обґрунтувати, що країни-лідери, котрі досягають найвищих показників ВВП на душу населення (понад 20 тис. доларів США) мають: відкриту ринкову економіку, вільне ціноутворення, низькі митні бар'єри, висококонкурентне ринкове середовище; превалювання приватної власності та одночасний її захист; ефективне податкове адміністрування, податкову систему, підконтрольну платникам податків; ефективні державні, організації з низьким рівнем корупції; прозорі суспільні та фінансові інститути; демократичну політичну систему з високим рівнем політичної конкуренції надійними механізмами контролю над державою та бюрократією; законслухняність громадян; незалежну судову систему; сильну систему органів правопорядку та виконання судових рішень; мінімальний розрив між формальними та неформальними нормами соціальної поведінки. Країни, де ці інституції ефективно працюють, мають високорозвинену економіку та добробут населення.

Важливою характеристикою забезпечення сталого розвитку є рівень ресурсного потенціалу, у світі Україна за цим показником займає 9 місце, але за рівнем його використання - 159 місце. Це не надає можливості без залучення інвестиційного ресурсу забезпечити економічне зростання національної економіки. Сукупність внутрішніх та зовнішніх факторів, в тому числі у динаміці позитивних та негативних змін, призвела до зниження рівня економічного зростання та підвищення рівня боргових зобов'язань країни. Зріс рівень боргових зобов'язань майже всіх суб'єктів макросередовища. в тому числі державного сектору. Недостатність фінансових ресурсів та обмеженість у користуванні кредитними ресурсами не дозволила утримати виробничі потужності в більшості галузей реального сектору економіки. Скоротилися обсяги валового виробництва продукції в добувній та обробній промисловості, будівництві

одна із небагатьох галузей, в якій переважає позитивна динаміка - сільське господарство.

Теорія та механізм регулювання регіональної економіки

Дефіцит фінансових ресурсів призвів до зростання залежності від зовнішніх джерел фінансування, а недостатність зовнішніх джерел, до погіршення рівня ділової активності майже всіх суб'єктів макросередовища. Використовуючи графічний метод представимо динаміку та питому вагу боргових зобов'язань національної економіки країни (рис. 1, 2).

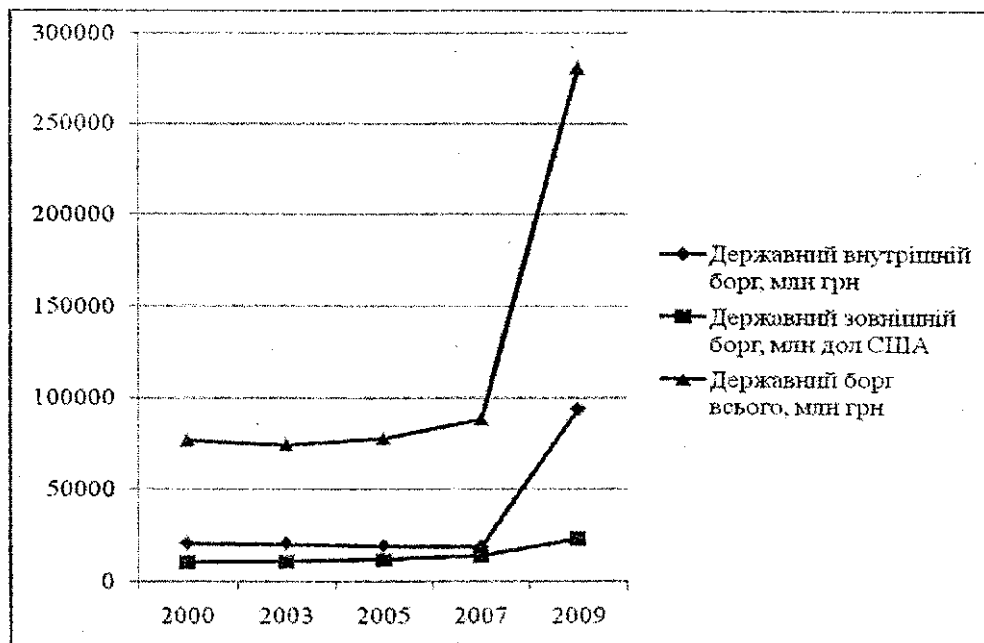

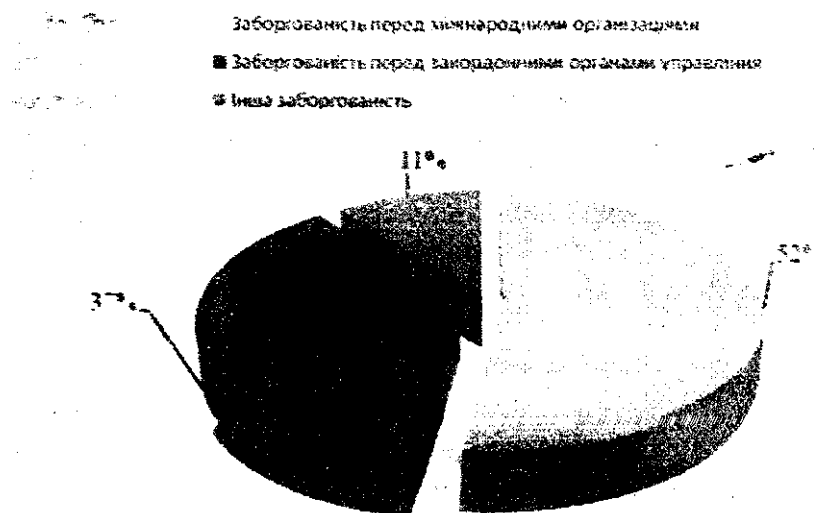
Рис. 1. Динаміка Державного боргу України в період з 2000 по 2009 роки.

З 2000 року розмір Державного внутрішнього боргу зріс з 20,7 до 94,1 млрд гривень, що становить зростання в 4,5 рази. В загальному розмірі внутрішніх боргових зобов'язань 75,4% складає заборгованість перед юридичними особами, 24,6% - заборгованість перед Національним банком України. Державний зовнішній борг з 2000 по 2009 рік зріс з 10,8 до 23,3 млрд. доларів США, що становить зростання в 2,3 рази. У загальному розмірі зовнішніх боргових зобов'язань найбільшу питому вагу займає заборгованість перед міжнародними організаціями 34,4% прямого боргу.

Загальний розмір боргових зобов'язань з 2000 року зріс з 77,0 до 281,1 млрд. гривень, тобто в 3,6 рази. Найбільшим є зростання в період з 2008 року, в період загострення кризових явищ, зростання загального розміру боргових зобов'язань мало приріст в 2,1 рази порівняно із 2007 роком, в 1,5 рази порівняно із 2008 роком. Розмір Державного боргу за рік зріс на 196,3 млрд гривень, за очікуваними даними розмір боргу може скласти 38-40% валового внутрішнього продукту країни [2].

Зростання абсолютного розміру боргових зобов'язань національної економіки є наслідком негативних явищ у світовому фінансово-економічному просторі. Одним із факторів впливу виступає

галузева структура валового внутрішнього продукту, яка зорієнтована на проміжне споживання, а не на створення валової доданої вартості, що призвело до значного відставання в розвитку капіталоемких галузей від аналогічних результатів в інших країнах. Недостатність ресурсного потенціалу та інвестованих ресурсів, на фоні кризових явищ у світовій економіці, призвела до скорочення фінансових результатів більшості суб'єктів макросередовища та загострення негативного впливу внутрішніх та зовнішніх ризиків, в тому числі ризик нереалізованої продукції, товарів, робіт та послуг, через загальне скорочення світового товарообороту 2009 року.

Рис. 2. Питома вага зовнішнього Державного боргу України 2009 року.

Негативні наслідки кризових явищ мали безпосередній вплив на країни Європейського союзу, відповідна ситуація склалася у Греції. Маючи значно менші боргові зобов'язання ніж Україна, протягом 2009 року Греція втратила довгострокові перспективи з рівня «А» до «ВВВ-f» (за даними Міжнародного рейтингового агентства *Fitch*), Уряд Греції, маючк на німець 2009 року дефіцит Державного бюджету на різні 12,7%, планує на початку 2010 року скоротити показник до рівня 2008 року, а саме на 9.1% [1].

Першочерговими діями Уряду країни є скорочення державних витрат, в тому числі через скорочення чисельності зайнятих осіб в бюджетній сфері. В умовах сьогодення Греція має найбільш низький кредитний рейтинг серед країн еврозони, хоча вона залишається на інфляційному рівні, в тому числі для казання допомоги Європейським центральним банком у напрямі зниження рівня боргових зобов'язань.

Отже, світова фінансово-економічна криза створила передумови до змін шляхом розвитку на основі зовнішніх джерел фінансування для більшості нестатичних економічних систем, з першу чергу через взаємовідносини з Міжнародним валютним фондом. Покрит-

тя поточного дефіциту грошових коштів та ооргових зобов'язань, як внутрішніх так і зовнішніх, не може проходити без забезпечення приросту валового внутрішнього продукту та інтенсивного розвитку реального сектору економіки країни. Саме тому, подальше економічне зростання для більшості країн світу пов'язане із інтенсивним розвитком реального сектору економіки та підвищення платоспроможного попиту населення з метою забезпечення зростання внутрішнього споживання та можливостей заощадження.

Висновки. Ресурсний потенціал суб'єктів макросередовища має безпосередній вплив великої кількості факторів внутрішнього та зовнішнього впливу. Безпосередня структура національної економіки та динаміка зміни макроекономічних показників надає можливість обґрунтувати можливі короткострокові або довгострокові перспективи національної економічної системи. Але загострення кризових явищ в світовій економіці призвело до нестійкості прийняття різного роду управлінських рішень, в тому числі щодо залучення значної кількості кредитних ресурсів для покриття поточного дефіциту коштів та боргових зобов'язань. З одного боку стан депресій економічної системи надає можливості обрати шлях інтенсивного розвитку реального сектору економіки, а з іншого значно підвищує залежність від зовнішніх джерел фінансування (Міжнародний валютний фонд, Європейський банк розвитку та реконструкції). Інтенсивний розвиток може бути забезпечений тільки через нарощування валового виробництва продукції, товарів, робіт та послуг з максимальним внутрішнім споживанням, нарощуванням експортного потенціалу та зниженням рівня залежності від імпорту. Такий шлях дозволить забезпечити стійкість розвитку **вітчизняних** товаровиробників, збільшити доходну частину Державного бюджету, покрити боргові зобов'язання та підвищити платоспроможний попит населення, мінімізувати ризики та посилити рівень інвестиційної привабливості національної економіки.

Стійкість економічної системи надасть можливості більше уваги приділяти розвитку окремих галузей економіки для гарантування продовольчої, фінансової та екологічної безпеки, стійкості споживчих цін, зростання рівня доходів та заощаджень, відновити внутрішню та зовнішню рівновагу.

Список використаних джерел і літератури:

1. Греція: дефолт или не дефолт? [Електронний ресурс]. — Режим доступу:
2. Макроекономічні показники розвитку [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Соціально-економічний розвиток України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>